

Karolina Wawer

Klasa 7 SP

2 godziny lekcyjne

Temat: Jak radzić sobie z szokiem kulturowym? „Teraz tu jest nasz dom” Barbary Gawryluk

Cele lekcji

Ogólny:

Uczeń omawia psychologiczne problemy spowodowane emigracją/uchodźstwem, rozważa swoją rolę jako emigranta i tubylca.

Szczegółowe:

Uczeń zapoznaje się ze zjawiskiem szoku kulturowego i jego objawami oraz stosuje nabyte informacje podczas lektury i analizy fragmentów tekstu literackiego – fragmentów książki *Teraz tu jest nasz dom*.

Uczeń analizuje ilustrację, pisze opowiadanie twórcze, współpracuje przy rozwiązaniu problemu (tworzy koło samopomocy i pomocy innemu).

Cele lekcji dla ucznia:

Zastanowisz się, jak to jest być obcym w innym kraju.

Poznasz zjawisko szoku kulturowego i dowiesz się, jak mu przeciwdziałać.

Poznasz książkę Barbary Gawryluk *Teraz tu jest nasz dom*.

Dlaczego ten temat jest ważny?

Możesz znaleźć się kiedyś w takiej sytuacji – będziesz umiała/umiał zareagować i pomóc sobie.

Wokół Ciebie znajdują się osoby w takiej sytuacji (przede wszystkim narodowości ukraińskiej), będziesz umiał im pomóc.

Przebieg lekcji

Wprowadzenie

Dzielimy się z uczniami następującą informacją:

Organizacja Narodów Zjednoczonych w 2015 podała informację, że na świecie jest obecnie 60 milionów uchodźców – osób, które musiały opuścić swój kraj uciekając przed wojną, prześladowaniami, głodem, skutkami katastrof naturalnych i klęsk żywiołowych. To oznacza, że jeden na 122 ludzi na Ziemi musiał opuścić swój dom, by ratować swe zdrowie i życie. Dziś poznamy jedną z takich właśnie historii, która wydarzyła się naprawdę, a trafiła do książki literackiej dla dzieci. Zanim jednak zapoznamy się z historią zapisaną na kartach książki, chciałabym/chciałbym, żebyście wczuli się w sytuację, która mogłaby wydarzyć się każdemu z nas.

Uczniowie otrzymują małe karteczki, na których po wysłuchaniu fragmentu opowieści zapisują odpowiedzi na dwa pytania: Jak się czujesz? Co robisz? Nauczyciel odczytuje opowieść:

Jest rok 2025. Mimo apeli naukowców i rekomendacji Szczytu Klimatycznego ONZ państwa świata nie ograniczyły emisji dwutlenku węgla z paliw kopalnych i globalne ocieplenie wymknęło się spod kontroli. Zatonęła Floryda, liczne z wysp Oceanii, Holandia znajduje się częściowo pod wodą – to jedynie kwestia czasu, aż zniknie z mapy Europy.

Polska odczuwa dotkliwy kryzys ze względu na nikłe zasoby wody pitnej. Nikt z obywateli nie ma dostępu do wody bieżącej, jest ona racjonowana. Destabilizacja sytuacji polityczno-ekonomicznej doprowadziła do tego, że o władzę w kraju toczą walkę bojówki. To one przejmują kontrolę nad wodą. Jest coraz niebezpieczniej. Twoja rodzina podejmuje dramatyczną decyzję o ucieczce z Polski.

Osiedlacie się w jednym z państw, w których sytuacja jest wciąż stabilna. Nie znacie dobrze języka, a musicie starać się o pozwolenie na stały pobyt. Musicie zmierzyć się z niewypowiedzianą, ale odczuwaną przez Was niechęcią – nie jesteście tu mile widziani. Wasza obecność – choć zbawienna dla Waszego życia i bezpieczeństwa – oznacza zagrożenie dla kurczących się zasobów obywateli tego kraju.

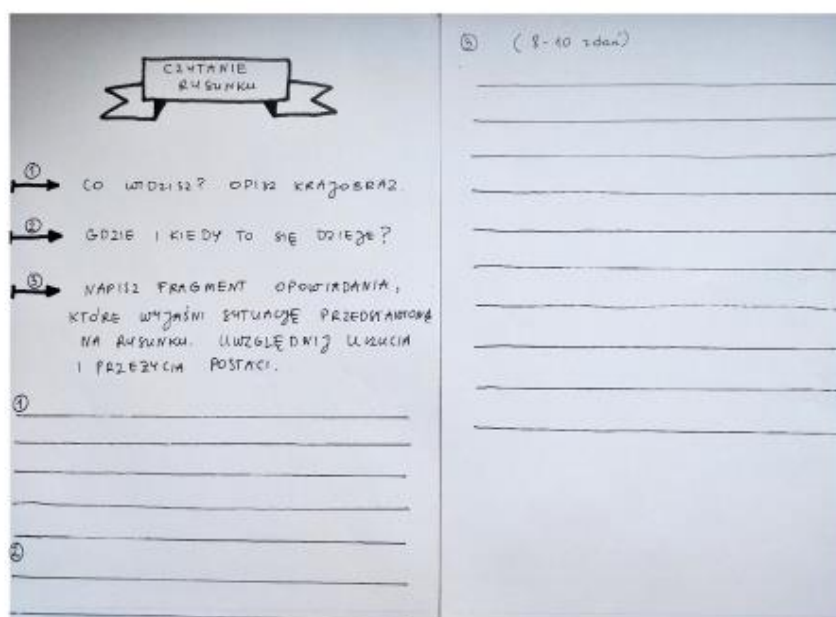
Uczniowie zapisują swoje odpowiedzi. Odczytujemy propozycje. Poszukujemy punktów wspólnych (np. różne natężenie emocji lęku: niepokój, stres, strach, przerażenie; smutek i tęsknota; wściekłość i gniew), a także odmiennych propozycji działania (np. dostosowanie się do sytuacji/ucieczka do innego kraju/bunt i rewolucja).

Część główna

1. Uczniowie otrzymują kolorową ilustrację Macieja Szymanowicza z książki *Teraz tu jest nasz dom* (kolorowe ksero, wystarczy jedna ilustracja na ławkę; ewentualnie można ilustrację wyświetlić na rzutniku, choć dla komfortu pracy ważne, by dzieci mogły przyrzeć się detalom, wziąć obraz do ręki). Wraz z ilustracją każdy otrzymuje kartę pracy ze wskazówkami do interpretacji rysunku. Polecenia z karty pracy są następujące:
 - 1) Co widzisz? Opisz krajobraz?
 - 2) Gdzie i kiedy to się dzieje?
 - 3) Napisz fragment opowiadania, które wyjaśni sytuację przedstawioną na rysunku. Uwzględnij uczucia i przeżycia postaci.

Ilustracja: Maciej Szymanowicz, [w:] Barbara Gawryluk, *Teraz tu jest nasz dom*, Wydawnictwo Literatura, Łódź 2016, s. 16-17 .

Interpretacja rysunku, pisanie opowiadania oraz odczytanie prac uczniowskich zajmie czas do końca pierwszej lekcji. Kolejne działania z części głównej należy zaplanować na drugą godzinę lekcyjną. Uczniowie podadzą zapewne rozmaite przyczyny sytuacji przedstawionej na ilustracji: katastrofa ekologiczna, wybuch wulkanu, bomby, koniec świata, II wojna światowa etc.). Po zakończeniu ćwiczenia informujemy uczniów, że ilustracja wcale nie przedstawia

wydarzeń z domniemanej przyszłości ani tych z odległej przeszłości – to przedstawienie wojny na Ukrainie, która dzieje obecnie, bardzo blisko nas.

2. Omawiamy zjawisko szoku kulturowego i podajemy przykłady objawów, których doświadczają osoby przebywające dłużej w innym kraju (nie w celach turystycznych). Możemy stworzyć z uczniami definicję szoku kulturowego metodą burzy mózgów lub kuli śnieżnej.

SZOK KULTUROWY

Lista sześciu objawów (Taft 1977, Mumford 1998)

1. Napięcie spowodowane wysiłkiem przystosowania się do zmian.
2. Poczucie straty i deprivacji (przyjaciół, statusu społeczno-ekonomicznego).
3. Odrzucenie członków nowej kultury lub bycie przez nich odrzuconym.
4. Dezorientacja z powodu nowej roli, oczekiwań i wartości z nią związanych.
5. Zdziwienie, lęk, niesmak po uświadomieniu sobie różnic kulturowych.
6. Poczucie nieradzenia sobie w nowym środowisku.

Baza wiedzy dla nauczyciela:

Szok kulturowy to naturalna reakcja człowieka, który decyduje się na życie w nowym otoczeniu kulturowym. Jest to rodzaj psychologicznej lub emocjonalnej dezorientacji spowodowanej permanentnym stresem wywołanym serią niezrozumiałych i denerwujących sytuacji. Jako że nie przeżywało się ich wcześniej, brakuje jakiegokolwiek punktu odniesienia, wynikającego z dotychczasowych doświadczeń. Im większy dystans kulturowy pomiędzy dwoma krajami, tym na ogół większy szok kulturowy. Na szok kulturowy narażeni są imigranci, uchodźcy, studenci i naukowcy oraz ekspatrianci delegowani do pracy w zagranicznych oddziałach przedsiębiorstwa.

[D. Simpson, *Ekspatrianci wobec szoku kulturowego i odwróconego szoku kulturowego*, „Biznes międzynarodowy w gospodarce globalnej”, 2014 nr 33, s. 567-568.]

Przekonująco opisują zjawisko Hanna Grzymała Moszczyńska i Ewa Kownacka w podrozdziale swego artykułu zatytułowanym *Szoku kulturowy – rozważania terminologiczne*. Oto podsumowanie tego podrozdziału:

Zatem szok kulturowy to zjawisko obejmujące funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne człowieka, będące rezultatem napotykania w kulturze przyjmującej trudności, a jego istotą jest doświadczanie negatywnych emocji, które kumulując się, owocują pogorszeniem ogólnego samopoczucia i satysfakcji z życia, i co za tym idzie funkcjonowania człowieka. Przyczyną i jednocześnie sceną, na której rozgrywa się dramat szoku kulturowego, jest właśnie kultura, która musi spełniać jeden podstawowy warunek: być inną niż ta, w której wychował się (lub przez lata funkcjonował) główny aktor tego dramatu – człowiek wyjeżdżający za granicę.

[H. Grzymała-Moszczyńska, E. Kownacka, *Szok kulturowy – zło konieczne?* „Alma Mater”2005, nr 71; <https://e-uczelnia.uek.krakow.pl/mod/resource/view.php?id=312791>, dostęp: 26.11.2020]

3. Pracujemy z fragmentami literackimi: uczniowie mają za zadanie znaleźć problem, z jakim borykają się bohaterowie książki i spróbować dopasować go do poznanych objawów szoku kulturowego. Jeśli natomiast trudno im wskazać, który to z objawów, mogą przedstawić go w sposób opisowy.

Wykorzystane fragmenty:

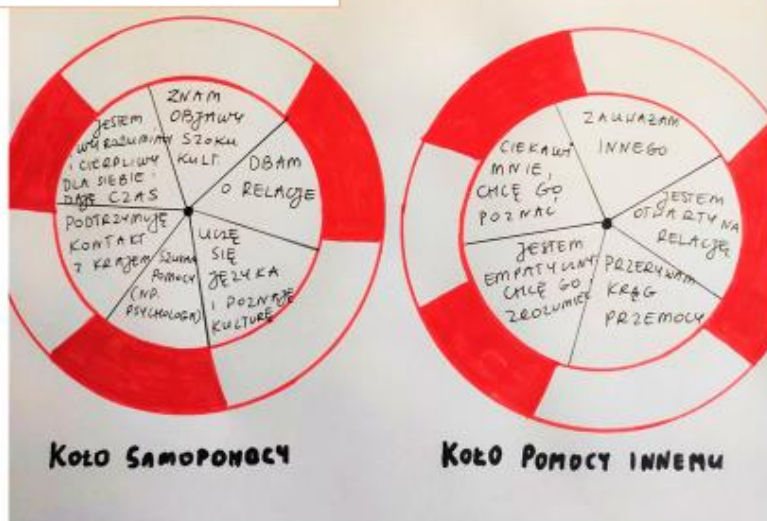
1. Przybycie rodziny Baranowskich do ośrodka dla uchodźców w Polsce, zetknięcie z nowymi warunkami życia, konieczność nauki mówienia w języku polskim: s. 22-23.
2. Trudności, z jakimi mierzą się dzieci w ośrodku (ciasnota, nieustanne śledzenie wiadomości z Ukrainy przez dorosłych w świetlicy, martwienie się o dziadków, którzy zostali w Doniecku): s. 26-27.
3. Tęsknota sześciolatniego Mikołaja za rowerem i swoimi zabawkami pozostawionymi w Doniecku; lęk, co się z nimi stanie: s. 39.
4. Losy mieszkania na Ukrainie: s. 40.
5. Różne strategie radzenia sobie – plan Weroniki: powrót na Ukrainę: s. 36.
6. Umiejętność przystosowania się: postępy Natalii: s. 29-30.
7. Problemy z adaptacją: Mikołaj nie mówi w szkole: s. 41.
8. Problemy z adaptacją: Romek jest wyśmiewany przez kolegów: s. 2-3 (ilustracja+tekst).
9. Radzenie sobie z trudnościami: obrona Romka: s. 44.

Podsumowanie

Kiedy ustalimy już, jakie problemy i objawy dotyczą bohaterów książki, stawiamy pytanie, jak możemy sobie z nimi poradzić? Jak pomóc sobie/komuś w sytuacji szoku kulturowego? Tworzymy koła samopomocy i pomocy innemu.

Propozycja pracy w parach lub pracy indywidualnej – nauczyciel bierze pod uwagę preferencje swojego zespołu. Przykład wypełnionych kart pracy:

Jak pomóc sobie i innemu?

Koło samopomocy: znam objawy szoku kulturowego; uczę się języka i poznaję kulturę nowego kraju; podtrzymuję kontakt z ważnymi osobami w moim kraju; dbam o bliskie relacje; jestem wyrozumiały dla siebie i cierpliwy: wiem, że adaptacja do nowej sytuacji wymaga czasu; gdy to nie wystarczy szukam pomocy profesjonalnej, np. psychologa.

Koło pomocy innemu: zauważam kogoś z innego kraju w moim otoczeniu; jestem otwarta/y na relację; jestem ciekawy i chcę go/ją poznać, nawiązuję kontakt; jestem empatyczny/a, chcę drugą osobę zrozumieć, i pomóc jej w miarę potrzeby; przerywam krąg przemocy – nie daję milczącego przyzwolenia na agresję, prześladowania osoby z innego kraju.

Bibliografia:

Gawryluk B., *Teraz tu jest nasz dom*, Maciej Szymanowicz (il.), Wydawnictwo Literatura, Łódź 2016.

Grzymała-Moszczyńska H., Kownacka E., *Szok kulturowy – zło konieczne?* „Alma Mater” 2005, nr 71.

Grzymała-Moszczyńska J., *Psychologiczne aspekty powrotów z emigracji-przegląd teoretyczny*, „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny” 2014, nr 4.

Simpson D., *Ekspatrianci wobec szoku kulturowego i odwróconego szoku kulturowego*, „Biznes międzynarodowy w gospodarce globalnej” 2014, nr 33.